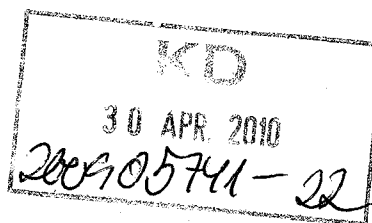

Kunnskapsdepartementet
Opplæringsavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref:

Oslo, 21.04.2010
Vår ref: Tormod Skjerve/ 10-2238

HØRING - FORSLAG TIL LÆRINGSUTBYTTEBESKRIVELSER (DESKRIPTORER) FOR FAG- OG YRKESKOMPETANSE OG INNPASSING AV FAG- OG YRKESKOMPETANSE I ET NASJONALT KVALIFIKASJONSRAMMEVERK FOR LIVSLANG LÆRING

Det vises til høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet av 7. januar 2010 om forslag til læringsutbyttebeskrivelser (deskriptorer) for fag- og yrkeskompetanse og innpassing av fag- og yrkeskompetanse i et nasjonalt kvalifikasjons-rammeverk for livslang læring.

HSH har følgende hovedsynspunkter på forslaget til læringsutbytte-beskrivelser for fag- og yrkeskompetanse og innpassing i et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk:

Det foreliggende høringsdokumentet vurderes som en godt utført øvelse i bruk av EQF for å analysere læreplaner innen fag- og yrkesopplæringen. Dokumentet bringer på den måten verdifull informasjon til prosessen med å implementere EQF i Norge. På bakgrunn av våre kommentarer ovenfor anbefaler vi at Kunnskapsdepartementet ikke bruker dokumentet til å fatte konkrete beslutninger, men benytter det i den videre prosessen med å utvikle et overgripende nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk med generelle nivå-deskriptorer.

I denne prosessen bør følgende drøftes, avklares og besluttes:

- på hvilken måte hierarkiet i det norske utdanningssystemet skal reflekteres i et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk;
- hvordan EQF-kategoriene kunnskap, ferdigheter og kompetanse skal forstås og anvendes i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket;
- krav og kriterier for identifisering og beskrivelse av læringsutbytte; herunder forholdet til nåværende kompetanssmål i læreplanene;
- hvordan det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og læringsutbyttebeskrivelsene kan legge til rette for realkompetanse-vurdering og fremme livslang læring;
- relasjonen mellom implementeringen av 'the Overarching Framework of Qualifications of the European Higher Education Area' og 'the European Qualifications Framework for lifelong learning';
- hvordan det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket tenkes å forholde seg til andre europeiske instrumenter som f eks ECVET og EQARF.

Vi mener disse spørsmålene bør avklares så raskt som mulig og før en fortsetter den fragmenterte prosessen med å se på de enkelte sektorene i utdannings-systemet.

HSH
Henrik Ibsens gate 90
P.O. Box 2900 Solli
NO-0230 Oslo
tel +47 22 54 17 00
fax +47 22 56 17 00
e-post
info@hsh-org.no
Bankgiro
6030.05.18543
Org. nr.
970 134 646 MVA

GENERELL KOMMENTAR:

Vi er noe usikre på hva vi er bedt om å gi et høringsvar på. Høringsbrevet har overskriften "Høring av forslag til læringsutbyttebeskrivelser (deskriptorer) for fag- og yrkeskompetanse og innpassing av fag- og yrkeskompetanse i et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring", mens dokumentet fra Utdanningsdirektoratet som vi er bedt om å kommentere har tittelen: "Forslag til generelle beskrivelser (deskriptorer) for fag- og yrkesopplæringen relatert til det europeiske kvalifikasjonsrammeverket (EQF)." En forståelse kan være at departementet mener 'generelle beskrivelser for fag- og yrkesopplæringen' er identisk med 'læringsutbyttebeskrivelser for fag- og yrkeskompetanse'. En annen forståelse er at høringsbrevet indikerer en annen innfallsvinkel til problemstillingene, uten at det uttrykkes eksplisitt.

Vi ser også av arbeidsgruppens forslag at deskriptorene "uttrykker en beskrivelse av læringsutbytte relatert til EQF-kategoriene kunnskap, ferdigheter og kompetanse" (s.8). Dette illustrerer etter vårt syn at den nasjonale diskusjonen ikke baseres på en nødvendige grunnleggende plattform i form av teoretiske avklaringer og politiske prioriteringer/føringer på vesentlige spørsmål som f eks hvilken utdannings- og kompetansepoltisk hensikt det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket skal tjene. Dette gir dårlig begrepsmessig presisjon og som en konsekvens unnlates det å drøfte helt avgjørende utfordringer i prosessen med å implementere EQF i Norge. Se nedenfor for en nærmere utdyping av dette.

LÆRINGSUTBYTTE

Både høringsbrevet fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratets forslag forstår og bruker begrepet læringsutbytte som identisk med læringsmål. I prosessen med å implementere EQF på nasjonalt nivå har den europeiske diskusjonen om gode metoder for å identifisere og beskrive 'learning outcomes' nettopp ført til at distinksjonen mellom læringsmål/kompetansemål og læringsutbytte har blitt et vesentlig element. Kort oppsummert beskriver læringsmål intensjonen med et læringsprogram sett fra lærerens/institusjonens perspektiv. Læringsutbytte beskrives fra studentens perspektiv og rettes mot/bruker begreper fra den arenaen hvor læringen skal anvendes og anerkjennes. Når det gjelder norsk fag- og yrkesopplæring kan det anføres at læreplanene er funksjonsorienterte og at det dermed i praksis ikke blir forskjell mellom beskrivelse av læringsmål og læringsutbytte. Vi savner en drøfting av dette. Er kompetansemålene i læreplanene formulert slik vi ville ha definert læringsutbytte i tråd med prinsippene og intensjonene i EQF? Utdanningsdirektoratet er selv inne på denne problemstillingen: "Arbeidsgruppen poengterer at det er en mangel i norske læreplaner for fag- og yrkesopplæringen at ledelse, ansvar og selvstendighet slik definert i EQF fanges i liten grad opp gjennom målbare kompetansemål" (s. 3).

Da Utdanningsdirektoratet fikk oppdraget fra Kunnskapsdepartementet i 2008 nedsatte de 'en arbeidsgruppe bestående av fageksperter med lang og bred erfaring fra læreplanutvikling innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene på alle nivåer' (s. 4) og 'arbeidsgruppens forslag til deskriptorer angir innholdet i norske læreplaner

for fag- og yrkesopplæringen relatert til kategoriene kunnskap, ferdigheter og kompetanse slik dette er definert i EQF' (s. 8).

Etter vår mening har arbeidsgruppen gjort et kvalifisert arbeid for å systematisere og synliggjøre felleskomponenter i norsk fag- og yrkesopplæring og sette disse inn i en matrise basert på kategoriene kunnskap, ferdigheter og kompetanse. Spørsmålet er om ikke dette arbeidet mer er å betrakte som en læreplananalyse enn et arbeid som bidrar til å kommunisere våre kvalifikasjoner bedre for å fremme mobilitet og livslang læring, basert på beskrivelser av læringsutbytte.

Å definere kvalifikasjoner i form av læringsutbytte må ha som mål å relatere kompetanse til utførelse av arbeidsoppgaver ved å bruke arbeidslivets og ikke læreplaners terminologi og ved å kommunisere så godt det lar seg gjøre hvor i en arbeidsorganisasjon denne kvalifikasjonen kan fungere best. Derfor er en grundig drøfting nasjonalt av den tredje kolonnen i EQF viktig. Eksempler fra andre land kan være:

Tyskland bruker bevisst 'competence' som et overordnet begrep og skiller mellom 'Professional competence' beskrevet i kategoriene 'knowledge' og 'skills' og 'Personal competence' beskrevet i kategoriene 'social competence' og 'self-competence'. I Frankrike er det en prosess for å erstatte 'competence' med 'learning outcomes' beskrevet i kategoriene 'skills, knowledge and competence' (i denne rekkefølgen). Malta har beholdt de tre EQF-kategoriene (knowledge, skills, competence) for nivåbeskrivelsene (level descriptors), men har valgt å utvide kategoriene for beskrivelse av læringsutbytte (learning outcomes in terms of: 1. Knowledge and Understanding, 2. Applying Knowledge and Understanding, 3. Communication Skills, 4. Judgmental Skills, 5. Learning Skills, 6. Autonomy and Responsibility).

Det kan også registreres en klar trend i bransjers og profesjoners bruk av EQF når det gjelder å legge vekt på den tredje kolonnen 'competence' som førende for kunnskap og ferdigheter, dvs. det er kompleksiteten i arbeidsoppgavene og arbeidsutførelsen som bestemmer kvalifikasjonsnivået og hvilket nivå av kunnskap og ferdigheter som er nødvendig.

Læringsutbyttebeskrivelser skal ideelt sett kunne tilfredsstille både behovet for akademisk anerkjennelse, dvs. se kvalifikasjoner på ett nivå i utdannings-systemet i sammenheng med kvalifikasjoner på tilgrensende nivåer, og for en profesjonell anerkjennelse, dvs. sette kvalifikasjoner i sammenheng med oppgaver og organisering i arbeidslivet. Forskjeller i tradisjon og kultur for vurdering og beskrivelser av kvalifikasjoner fører ofte til en ulik vektlegging av de tre komponentene som beskriver en kvalifikasjon, dvs. i akademia er ofte kategorien kunnskap det førende elementet mens det i arbeidslivet er kategorien kompetanse.

Arbeidsgruppen har begrunnet hvorfor den ikke vurderer sammenhengen mellom fag- og yrkesopplæring i videregående opplæring og høyere utdanning og fagskolen, men forslaget virker allikevel å være utarbeidet i denne hensikt.

Vi leser forslaget fra arbeidsgruppen som et forsøk på å finne generelle deskriptorer som kan tilfredsstille det akademiske perspektivet, og dermed besvare departementets bestilling om 'å se sammenhengen med det foreslåtte rammeverket for høyere utdanning' (s. 4). Først og fremst kommer dette tydelig frem gjennom å ha et aktuelt sett av læreplaner som kontekst for metodikk og terminologi. I denne forbindelsen vil vi påpeke at det virker som en litt underlig fremgangsmåte av

departementet å be Utdanningsdirektoratet ta tak i denne ganske komplekse utfordringen. Etter vår mening dreier den nasjonale håndteringen av forholdet mellom QF-EHEA og EQF og mellom yrkesopplæring og høyere utdanning seg mer om politikk enn teknikk, og har en del prinsipielle sider som krever en mer overordnet behandling.

Å beskrive kvalifikasjoner i form av læringsutbytte skal også gjøre det lettere å foreta realkompetansevurderinger, dvs. en vurdering av kompetanse uavhengig av læreplaner og læringsarena. Vi er i tvil om forslaget fra direktoratet gir bidrag til dette. Denne dimensjonen ved læringsutbyttebeskrivelser er ikke drøftet i forslaget, de foreslåtte deskriptorene er eksplisitt knyttet til og basert på innhold i bestemte læreplaner, og det er heller ikke drøftet bruk av læringsutbytte-beskrivelser på annet enn full kvalifikasjon.

FAG- OG YRKESKOMPETANSE:

I høringsbrevets kontekst er dette å forstå som fag- og yrkesopplæring på videregående opplærings nivå, jfr. henvisningen til Opplæringsloven i oppdragsbrevet og slik direktoratet har forstått det. Men begrepet 'fag- og yrkeskompetanse' brukes ikke i Opplæringsloven: "Den videregående opplæringa skal føre fram til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lågare nivå." (§3.3).

Utdanningsdirektoratet har følgende definisjon på sin hjemmeside: "Fag- og yrkesopplæring er videregående opplæring i skole og bedrift som leder fram til fagbrev, svennebrev eller annen yrkeskompetanse". Fag- og yrkeskompetanse er ikke et begrep som til vanlig benyttes og har dermed ikke et opplagt felles forstått meningsinnhold. Vi ber derfor om en mer konsistent begrepsbruk i den videre prosessen.

En hensikt med et kvalifikasjonsrammeverk er å se sammenhengen mellom kvalifikasjoner i ett eller flere utdanningssystemer og finne egnede karriereveier. Selv med en 'smal' definisjon av fag- og yrkeskompetanse slik at det gjelder utelukkende fag- og yrkesopplæring på videregående opplærings nivå, virker det litt underlig å skulle vurdere hensiktsmessigheten for beskrivelser av fag- og yrkeskompetanse uten å drøfte sammenhengen med 'annen yrkeskompetanse' som f eks praksisbrevet.

Vi registrerer også at begrepet 'kompetanse' helt ubesværet og uten nærmere refleksjon benyttes både om full kvalifikasjon og del av kvalifikasjonen.

BEGREPET DESKRIPTORER:

Deskriptorer blir vanligvis brukt om beskrivelser av nivå, ikke læringsutbytte. Bruken av begrepet 'deskriptor' for å beskrive læringsutbytte i fag- og yrkesopplæringen vil lede til at samme begrep ('deskriptor') blir benyttet både for å beskrive læringsutbytte for en gruppe kvalifikasjoner på et gitt nivå og for å beskrive selve nivået som sådan. Hvis vi bruker et fagbrev på nivå 4 som eksempel, vil det si at vi vil ha to ulike deskriptorer for nivå 4, en spesifikk for kvalifikasjonen fagbrev og en generell for nivå 4 (som skal være relevant også for andre typer kvalifikasjoner på

dette nivået). Vi anbefaler at Norge følger den europeiske tradisjonen og benytter begrepet 'deskriptor' som begrep for å beskrive nivåene i et kvalifikasjonsrammeverk.

NIVÅPLASSERING:

Erfaring fra europeiske prosjekter viser ganske entydig at det er krevende å skulle nivåplassere kvalifikasjoner bare med bruk av EQF-deskriptorene. Vi ser dette på europeisk nivå f eks i prosessen med å relatere 'The European Hairdresser Certificate' til EQF, eller finanssektorens arbeid med å referere sin kvalifikasjonsstandard direkte til EQF.

EQF er et meta-rammeverk og deskriptorene er utarbeidet med tanke på å skulle være relevante for all type læring, på alle nivåer og for alle europeiske utdanningssystemer. De må derfor nødvendigvis være veldig generelle og brede. Det har allikevel vist seg at EQF-deskriptorene i en godt tilrettelagt prosess kan fungere etter hensikten som mal for å utvikle andre typer rammeverk, og skape et felles grunnlag og begrepsapparat for kommunikasjon om kvalifikasjoner på tvers av land, bransjer og sektorer i utdanningssystemer. Å referere kvalifikasjoner til EQF via nasjonale rammeverk eller internasjonale bransje-rammeverk har vist seg enklere, og i særdeleshet hvis man har brukt tid og foretatt en grundig diskusjon for å skape felles forståelse av hva man mener med læringsutbytte og hvordan dette skal beskrives. Nivåbeskrivelser i disse rammeverkene er normalt mer spesifikke og lettere å forholde seg til.

Gode eksempler på dette er f eks bygg- og anleggsbransjen i Europa som har utviklet et kvalifikasjonsrammeverk for bransjen bygget på EQF og hvor bransjekvalifikasjoner nivåplasseres. IKT-bransjen har relatert aktuelle kvalifikasjoner til EQF via det europeiske e-Competence Framework.

Det må dessuten tydeliggjøres hvilken hensikt nivåplasseringen skal tjene. Å referere kvalifikasjoner til et rammeverk blir ofte en øvelse i å finne en 'best fit' for en kvalifikasjon eller gruppe av kvalifikasjoner. Men det kan også legges føringer for at en bestemt gruppe kvalifikasjoner skal være på et gitt nivå ('fixed level') og standardiseres.

Hvis vi bruker norsk fagbrev som eksempel, betyr det siste at læringsutbytte i alle norske fagbrev blir bestemt skal ligge på samme nivå. Hvis læringsutbytte refererer seg til et høyere eller lavere nivå tilhører kvalifikasjonen en annen gruppe kvalifikasjoner eller standard og er ikke et ordinært fagbrev. I en 'best fit' modell må man være åpen for at fagbrev kan refereres til ulike kvalifikasjonsnivåer basert på læringsutbyttebeskrivelsen. Dette er en viktig og krevende diskusjon vi ikke har hatt i Norge.

Arbeidsgruppens forslag til områder i deskriptormatrisen, planlegging - arbeidsutførelse - dokumentasjon/vurdering, er et greit grunnlag for videre utvikling. Svakheten er at denne matrisen i liten grad naturlig fanger opp 'soft skills', kompleksitet og innovasjon/entreprenørskap. Neste skritt i forhold til læringsutbyttebeskrivelser i fag- og yrkesopplæringen kan derfor være å integrere disse komponentene og å bruke terminologi fra arbeidslivet som gjør det lettere å se sammenheng mellom kvalifikasjon og kompetansebehov/-krav i arbeidslivet. Dette er

også viktig med tanke på at kvalifikasjonsrammeverk skal gi bedre muligheter og mer effektive rutiner for arbeidsmobilitet.

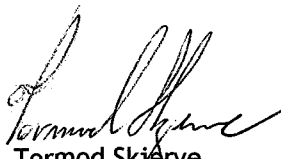
AVSLUTTENDE KOMMENTAR:

Avslutningsvis vil vi påpeke at Kunnskapsdepartementet etter vår mening bør legge mer informasjon om de europeiske diskusjonene og prosessene inn i grunnlagsdokumenter for utredninger/høringer/diskusjon i Norge, f eks utfordringene med å implementere samtidig to europeiske rammeverk med ulike hensikter, omfang og bakgrunn, men som allikevel er kompatible. Dette gjelder også den prosessen som er startet med å se på relasjonen mellom ECET og ECTS.

Partene som skal være involvert i prosessen med implementering av europeiske verktøy i Norge må kunne forvente at Kunnskapsdepartementet, som representerer Norge i ulike europeiske fora på utdanningsområdet, legger vekt på å skape en felles forståelse og plattform for arbeidet.

Vennlig hilsen
HSH

Inger Lise Blyverket
Leder Arbeidslivspolitik

Tormod Skjerve
Seniorrådgiver

HSH
Henrik Ibsens gate, 90
P.O. Box 2900 Solli
NO-0230 Oslo
Tel +47 22 54 17 00
Fax +47 22 56 17 00
e-post
info@hsh-org.no
Bankgiro
6030.05.18543
Org nr.
970 134 646 MVA

www.hsh-org.no